

Астахова К.В.

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКІВ

Сім'я здійснює вирішальний вплив на формування особистості: становлення характеру, формування ціннісних орієнтацій, провідних пріоритетів, соціальної зрілості. Сімейні умови, включаючи соціальний стан, рід занять, матеріальний рівень і рівень освіти батьків, значною мірою визначають життєвий шлях дитини.

Мета роботи – проаналізувати та обґрунтувати впливу сім'ї у становленні особистості підліткового віку.

Список методик, які дозволяють провести дослідження впливу стилю сімейного виховання на становлення особистості підлітків включає: тест-опитувальник батьківського ставлення до дітей А. Я. Варги, В. В. Століна, проективну методику «Кінетичний малюнок сім'ї», опитувальник соціалізації для школярів «Моя сім'я», а також методика «Дитячо-батьківські стосунки у підлітковому віці» (О. Карабанова, П. Трояновська), «Опитувальник суїцидальної поведінки» (Т. Вашека), «Визначення схильності до відхильної поведінки» (А. Орел), Тест життєстійкості (Д. Леонт'єв, О. Рассказова).

Загальна вибірка склала 30 осіб, з них підлітки 13-16 років різного соціального- економічного та культурного рівня розвитку м. Харків.

Обґрунтовано, що сімейне середовище найбільше впливає на процес становлення особистості підлітків, незважаючи на те, що зміст, способи, стилі виховної взаємодії у сім'ї змінюються з переходом дитини на нові вікові етапи, а сам підліток активно зорієнтований на спілкування з ровесниками. Встановлено, що стиль батьківського виховання є основним фактором впливу на формування особистості підлітків. Авторитарний, демократичний, ліберальний, потуральний стилі та методи сімейного виховання спричиняють різний вплив на підлітків.

Значний відсоток батьків – 24,2% – вважають підлітка маленьким невдахою і ставляться до нього як до нетямущої істоти. Батьки вважають своїх дітей непристосованими, нездатними до самостійності, відкритими для поганих впливів. У зв'язку з цим вони намагаються захистити підлітка від труднощів життя й суворо контролювати його дії. 21,4% батьків авторитарні у ставленні до своїх дітей підліткового віку («авторитарна гіперсоціалізація»), ставлять до підлітка жорсткі вимоги, які формують у нього аналогічний спосіб взаємодії з людьми, пасивність. Усе це обмежує автентичний особистісний розвиток підлітка. Проявляють гіперопіку 29% респондентів («симбіоз»), що характеризується пильною увагою й турботою про підлітка, тотальною опікою не лише його зовнішніми діями та поведінкою, а й прагненнями заволодіти його інтимними переживаннями

Згідно з отриманими даними, неадекватність образу дитини у матері провокує схильність підлітка до відходу від реальності шляхом зміни свого психічного стану та схильності до ілюзорно-компенсаторного способу вирішення особистісних проблем. Поведінка у підлітків зумовлена особливостями взаємодії із батьком (надто високі вимоги до дитини, неадекватність її образу, емоційна дистанція між підлітком та батьком, загальна незадоволеність стосунками), а також дисфункціональними характеристиками самої сім'ї як основного інституту соціалізації дитини (порушення у між батьківських комунікаціях та їхня конфліктність, недостатнє задоволення емоційних потреб підлітка, порушення та взаємозмішування поведінкових ролей батька та матері тощо).